

Arastırma Makalesi

Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üyeliği Membership in The Eurasian Economic Union Of Kyrgyzstan

Oğuz YILDIRIM Doç. Dr. Alanya Alaaddin Keykubad Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, oguz.yildirim@alanya.edu.tr , https://orcid.org/0000-0001-6021-8317	Malika STAMALİEVA Alanya Alaaddin Keykubad Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ABD mezunu, mollistam@gmail.com , https://orcid.org/0000-0001-5273-5082
---	---

Makale Gönderme Tarihi 29.11.2018	Revizyon Tarihi 21.01.2019	Kabul Tarihi 31.01.2019
---	--------------------------------------	-----------------------------------

Öz

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması sonucu tekrar bu bölgede bir araya gelerek bağımsızlığını kazanan ülkeler çeşitli bölgesel entegrasyonlara başvurmuştur. Avrupa Birliği'ne benzer, siyasi amaçlardan daha çok ekonomi konularında yoğunlaşan Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) projesi 1994 yılında ilk kez Kazakistan Cumhuriyeti Başkanı Nursultan Nazarbaev tarafından gündeme getirilmiştir. Bu ekonomik birlik fikri o dönemin şartları gereği hayata geçirilememiş, ancak 2014 yılında faaliyete geçebilmiştir.

Bu makale çalışmasında Avrasya Ekonomik Birliği'nin Kırgızistan ekonomisi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir. Avrasya Ekonomik Birliği adı üzerine ekonomik bir birliktir ve birliğin öncelikli temel amacı birlik üyesi devletlerin ekonomik refahını arttırmaktır. Bu çerçevede Kırgızistan bu birliğe üyeliğinden bu yana (yaklaşık iki yıl) ekonomik anlamda olumsuz etkilenmiştir. Bunun nedenlerinin başında üye devletler arasındaki ekonomik eşitsizlik, Kırgızistan'ın alt yapısının bu birliğe hazır olmayışı gibi çeşitli nedenler vardır. Ancak Kırgızistan ekonomisinin modernleşmesi, özellikle Rusya'da göçmen işçi olarak çalışan Kırgızistan vatandaşlarının çalışma şartlarının kolaylaştırılması, birlik ülkelerinde faaliyet gösteren Kırgız işadamlarının indirilmiş vergi sisteminden yararlanması ve gümrük kontrolünün kolaylaştırılması gibi önemli sebeplerden dolayı bu birliğin önemi Kırgızistan ekonomisi için büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Avrasya Ekonomik Birliği, Kırgızistan, Rusya, Entegrasyon Süreci, Gümrük Birliği, Avrasya Ekonomik Topluluğu.

JEL Kodları: O18, N75, N15, R11.

Abstract

After the collapse of the Soviet Socialist Republics, new states emerged in the Eurasian region. Many of these states have applied to the process of regional integration. One of these integration processes is the Economic Union of Eurasia (EEU). This union has been established for economic purposes like the European Union. The idea of forming this union was first expressed in 1994 by the President of Kazakhstan Nursultan Nazarbaev. However, the fear of the USSR at that time prevented this idea from being passed on. EEU was founded in 2014. The aim is to ensure the economic well-being of the member countries.

The effects of the EEU membership on the Kyrgyz economy were discussed in the study. Since joining the EEU (in the short term), the economy of Kyrgyzstan has been adversely affected. The reason for this is the

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Yıldırım, O. , Stamaliev, M. 2019 Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üyeliği, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54(1), 681-700.

economic inequality between the member states and the fact that the economy of Kyrgyzstan is not ready for this membership. Nonetheless, it is possible to say that the Kyrgyz economy will have positive long-term effects. Some of them are; the modernization of the Kyrgyzstan economy, the improvement of the conditions of the Kyrgyz migrants working in Russia, the opportunity to benefit from big markets and the reduction of customs controls.

Key words: Eurasian Economic Union, Kyrgyzstan, Russia, Integration Process, Customs Union, Eurasian Economic Community.

JEL Codes: O18, N75, N15, R11.

GİRİŞ

Küresel ve bölgesel ekonomik birlikler modern dünyanın sosyo-politik bir olgusudur. Bir yandan dünya küresel bir ekonomiye dönüşürken, diğer yandan da bölgesel ekonomik bütünleşmeler ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bu bütünleşme süreçleri ticari ve ekonomik amaçla kurulmaktalarsa da arkasında etkili bir siyasi güdünün olduğunu söylemek mümkündür. Kısacası, ekonomi siyasetin bölünmez parçasıdır. Ancak incelenen konunun siyasi yanından çok ticari ve ekonomik yanı ön plana çıkarılmak istenmiştir. Siyasi alanın getirdiği tanım kargaşasından kurtulmak ancak bu şekilde mümkün olabilir. Bu yüzden makalede ticari ve ekonomik veriler esas alınmış ve Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyeliğinin ticari ve ekonomik boyutu incelenmiştir. Ayrıca Kırgızistan'ın AEB'e üyeliğinin ülke ekonomisinde yarattığı olumlu ve olumsuz etkileri de kısaca ele alınmıştır. Birliğe üye olan diğer ülkeler; Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya ve Ermenistan'ın Kırgızistan ekonomisi üzerinde yarattığı kısa dönemdeki etkileri ve uzun dönem tahminleri üzerinde de durulmuştur.

Bunlara ek olarak Kırgızistan'ın AEB'e üyeliği sonucu karşılaştığı sorunlar incelenmiş, ayrıca birliğin Kırgızistan ekonomisinde yarattığı olumsuz sonuçlara rağmen getirdiği yarar ve fırsatlar ele alınmıştır. Bu bağlamda makalenin sonunda geleceğe dair öneriler sunulmuştur.

1. KIRGIZİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ ÜYELİK SÜRECİ

Kırgızistan'ın AEB'e üyelik sürecinin kolay ve hızlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Üyelik sürecinin başlangıcı Gümrük Birliği'nin (GB) ilk kurulduğu zamanlara kadar uzanmaktadır. 2011 yılı Ekim ayında Gümrük Birliği Yüksek Kurulu onayıyla Kırgızistan'ın Gümrük Birliği'ne üyelik müzakereleri başlatılmıştır. 29 Mayıs 2014 yılı Astana'da gerçekleşen AEB Yüksek Kurulu toplantısında Kırgızistan'ın GB'e katılmasına dair yol haritası onaylanmıştır. Ayrıca Kırgızistan ve Rusya ülkeleri arasında Avrasya Ekonomik Birliği şartları altında ekonomik işbirliğini artırma anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde 1 milyar dolar sermayesi ile Rus-Kırgız Teşvik Fonu oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra Rusya yol haritasının oluşumu için yaklaşık 200 milyon dolar iadesiz fon sağlamıştır.

10 Ekim 2014'de Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk'de AEB Yüksek Kurulu Konseyi toplantısı gerçekleşmiş, bu toplantıda Kırgızistan, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Cumhurbaşkanları Kırgızistan'ın ortak ekonomik alana katılmaya yönelik (yol haritası) çalışmaların başlatılması kararını onaylanmıştır. Bu çerçevede Kırgızistan'ın AEB'e tam üyelik niyeti incelenmiş ve 24 Ekim 2014 yılında Rus-Kırgız Teşvik Fonu anlaşması imzalanmıştır. Akabinde ise 23 Aralık 2014 yılında Moskova'da Avrasya Ekonomik Yüksek Kurulu toplantısında Kırgızistan'ın AEB anlaşmasına katıldığına dair sözleşme taraflarca imzalanmıştır.

Bu sözleşme üç bölümden oluşmakta olup, aşağıdaki hususları içermektedir: (KCEB, 2017, s. 6):

- ◆ Ana Bölüm: Ana bölümde, Kırgızistan'ın AEB anlaşmasına katılımı belirtilmektedir. Ayrıca katılımın temel şartları eklenmiş (ithalat gümrük vergilerinin dağılımı ile ilgili yönetmelikler, Kırgızistan-Kazakistan gümrük sınırının açılması, Ortak Gümrük Tarifesinin yürürlüğe girişi) ve anlaşmanın yürürlüğe girme sırası belirlenmiştir.
- ◆ Uygulamalar: Uygulamalar kısmı Kırgızistan'ın da katıldığı AEB'in sözleşmeleri ve anlaşmalarını içermektedir.
- ◆ Protokoller: Sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olan antlaşmanın 1. maddesinin 2 ve 3. paragraflarında belirtilen iki protokol şunlardır:

1)-29 Mayıs 2014 tarihli AEB sözleşmesinde değişiklik yapılmasına dair protokol ve Kırgızistan'ın 29 Mayıs 2014 tarihli AEB sözleşmesine katılımı.

2)-29 Mayıs 2014 tarihli AEB anlaşmasının Kırgızistan tarafından uygulanmasına ilişkin şartlar ve geçiş hükümlerine ilişkin protokol, AEB sözleşmesine giren bazı uluslararası anlaşmalar ve Kırgızistan'ın 29 Mayıs 2014 tarihli AEB sözleşmesine katılımı ile ilgili AEB organlarının işlemleri.

Protokoller 8 Mayıs 2015'de Moskova'da Kırgızistan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Cumhurbaşkanlarının katıldıkları Avrasya Ekonomik Yüksek Kurulu toplantısında imzalanmıştır. Anlaşma yürürlüğe girer girmez ilk olarak 12 Ağustos 2015'de Kırgızistan'ın AEB'ye üye olduğu tarihten itibaren Kırgız-Kazak ülkeleri sınırlarında gümrük kontrolü kaldırılmıştır. 18 Ekim 2015'de ise Kırgızistan ve Kazakistan ülkelerinin sınırlarında sıhhi ve bitki sağlığı kontrolünün kaldırılmasına dair AEK kararı yürürlüğe girmiştir (KCEB, 2017, s. 6).

1.1. AEB Üyeliğini Gerektiren Şartlar

Kırgızistan, teknolojinin henüz gelişmediği ve teknoloji üretiminde, inovasyon konularında yetersiz kalan bir ülkedir. Dolayısıyla her zaman dış ülkelerin sağladığı yüksek teknolojik ürünlere ihtiyaç duyan ülke durumundadır. Kırgızistan genel olarak yüksek teknoloji ürünleri Çin ve Rusya gibi ülkelere temin etmektedir. Bu nedenle bu kısımda Kırgızistan'ın bu birliğe üye olmasına neden olan (zemin hazırlayan) bazı hususlara değinmek yerinde olacaktır.

1.1.1. Geleneksel Stratejik Ortaklıklar: Rusya ve Kazakistan

Kırgızistan'ın AEB'ye üyeliğini gerektiren şartlardan biri, tarih boyunca vazgeçilmez geleneksel ticari ve stratejik ortakları Kazakistan ve Rusya ülkeleri arasındaki işbirliğidir. Bu iki ülke Kırgızistan ekonomisinin ihracat ve ithalat kalemlerinin büyük kısmını oluşturan önemli ülkelerdir. Kazakistan, Kırgızistan için hem kuzey komşusu hem kardeş ülke niteliindedir. Ekonomik konular ele alındığında Kırgızistan Rusya ile ithalat/ihracat işlemlerini Kazakistan üzerinden gerçekleştirmektedir. Denize kıyısı olmayan Kırgızistan ister istemez Kazakistan ile bu konuda işbirliği yapmak zorundadır. Ekonomik potansiyeli Kırgızistan'a göre daha büyük olan Kazakistan ve Rusya petrol ve gaz doğal kaynakları açısından zengin ülkeleridir. Dolayısıyla Kırgızistan'ın AEB gibi bir ekonomik birliğe dahil olması kendi yararına olacaktır.

Burada ele alınması gereken bir diğer konu, AEB'in politik yönünün de birlik üyesi ülkeler için etkin olmasıdır. AEB her ne kadar ekonomik bir birlik olarak bilinse de ülkeler arasında siyasi ilişkileri de etkilediğini gözden kaçırmamak gerekir. Bilindiği gibi ekonomi ile siyaset birbiriyle yakından bağlantılıdır (Avcu, 2014, s. 289). Bu durum AEB'ye üye olan Kırgızistan için de geçerlidir. Rusya'nın Kırgızistan'ın AEB'ye katılmasını istemesinin çeşitli nedenleri olduğu gibi Kırgızistan'ın da bu birliğe katılmak istemesinin sadece ekonomik değil siyasi nedenleri de vardır. Öncelikle geçmişten bugüne bu iki ülke arasındaki ikili ilişkilere ve tarihe bakıldığında Rusya, Kırgızistan'a birçok konuda yardımcı olmuştur. Bilindiği gibi ABD, Çin gibi küresel ülkelerin bu bölgeye ilgisi Rusya'nın Orta Asya'daki liderlik konumunu da etkilemektedir. Rusya'nın Kırgızistan Cumhuriyeti'nde Manas Havaalanında bulunan Amerikan askeri üssünün kapatmasını istemesi, ABD'nin Orta Asya'daki gücünü azaltmasını amaçlamakta ve bu bölgedeki kendi jeopolitik konumunu güçlendirmek istediğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca birçok açıdan Rusya'ya bağımlı olan Kırgızistan, Rusya Federasyonu'nun siyasi idaresine karşı çıkma gücüne sahip değildir. Dolayısıyla Rusya ve Kazakistan gibi ülkelerin bölgede oluşturduğu birliğin dışında kalma korkusu Kırgızistan'ı AEB'ye girmesini etkileyen önemli siyasi faktörlerin başında gelmektedir.

1.1.2. Ticari Açıdan Kısıtlanma Korkusu

Kırgızistan coğrafi açıdan Orta Asya'nın tam merkezinde bulunmaktadır. Denize kıyısı olmadığından ticaretin büyük kısmı kara yolları ve hava yollarından gerçekleşmektedir. Çin, Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan ile sınırı olan Kırgızistan coğrafi konumuyla bu ülkeler arasında izole durumda kalmaktadır. Yani ülkenin başarılı bir ekonomik gelişme gösterebilmesi komşu ülkeleriyle olan ilişkilerinin iyi olmasına bağlıdır.

Kırgızistan Orta Asya ülkeleri arasında DTÖ'ye üye olan ve milli para birimini kullanmaya başlayan ilk ülkedir (Suyunbaev, 2005, s. 97). Kırgızistan, SSCB dağılımından sonra kendi

ekonomisini kendisi kalkındırmayı amaçlamış ve açık bir ekonomi politikası izlemiştir. Ülkenin DTÖ'ye üyeliği bunların bir sonucudur. 1998 yılında DTÖ'ye tam üye olan Kırgızistan üyelik sonrası karşılaşılabilecek olası sorunları iyi tahmin edememiştir. Kırgızistan ekonomisi DTÖ üyeliğinde sadece hammadde ülkesi olarak görülmüş ve genelde geçiş ülkesi olarak faaliyette bulunmuştur. DTÖ ülkeleri tarafından gelen malları diğer Orta Asya ülkeleri ve Rusya gibi büyük pazarlara düşük faizli (%12-%8) vergilendirme sistemi uygulayarak transfer etmiş ve bu yolla vergi geliri elde ederek devlet hazinesine büyük katkıda bulunmuştur. Fakat bunun sonucunda Orta Asya ülkelerinden Kazakistan, yerli firmaları ve yerli piyasayı korumak amacıyla Kırgızistan'a yüksek vergi uygulaması başlatmıştır. Bu kısıtlama birkaç sene devam etmiş, doğal olarak Kırgız pazarı da bu durumdan negatif olarak etkilenmiş ve akabinde bu durum ekonomik açıdan bir takım olumsuzluklara neden olmuştur. Eğer Kırgızistan AEB'e üye olmamış olsaydı birçok fırsatı kaçırmış olacaktı. Özellikle Kırgızistan AEB'e üye olan ülkeler arasında yalnız hareket etmek zorunda kalacaktı, yani daha çok karayolu üzerinde ticaret eden Kırgızistan'a yüksek vergi, bazı ürünlerinde kısıtlama uygulanacaktı. Ayrıca Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya'da çalışan ve ticaret yapan Kırgız vatandaşları da bu ülkelerdeki ekonomik fırsatlardan eksik kalacaktı.

2. KIRGIZİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ ÜYELİĞİNDEN BEKLENTİLERİ VE SONUÇLAR

Makalenin bu kısmında Kırgızistan'ın AEB'den gelecek beklentileri ve beklentilerinin sonuçları kısaca ele alınmıştır.

2.1. Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği Üyeliğinden Beklentileri

Uluslararası düzeyde hareket eden ekonomik bir birliğe üye olan ülkeler, öncelikli olarak kendi ekonomilerine fayda sağlayacak fırsatlar aramaktadırlar. Dolayısıyla ekonomisinin gelişmesine yönelik beklentileri ve amaçları da kendileri belirlemektedirler. Üye ülkelerin bu amaçları gerçekleştiği zaman üyelikten memnun kalmalarıyla beklentileri karşılanmış olacaktır. Diğer ülkeler gibi Kırgızistan da AEB'in kendi ekonomisinin gelişmesinde ve kendi vatandaşlarının refahının artırılmasında büyük bir katkı sağlayacağını beklemektedir. Ancak bu hedeflerin uzun dönemde gerçekleşmesi planlanmaktadır. Çünkü üyeliğin hemen ardından olumlu sonuçlar beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bu anlamda aslında bu çalışmanın incelediği konu çok erken döneme denk gelmiş olup, iki yıl gibi kısa bir sürenin sonuçlarını incelemektedir. Yine de çalışmanın bu kadar kısa bir sürede yaşanan olumlu ve olumsuz sonuçların uzun dönemde nasıl olacağına dair bazı ipuçları sunacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede Kırgızistan'ın bu ekonomik birlikten gelecekteki beklentilerini aşağıdaki gibi açıklanabilir.

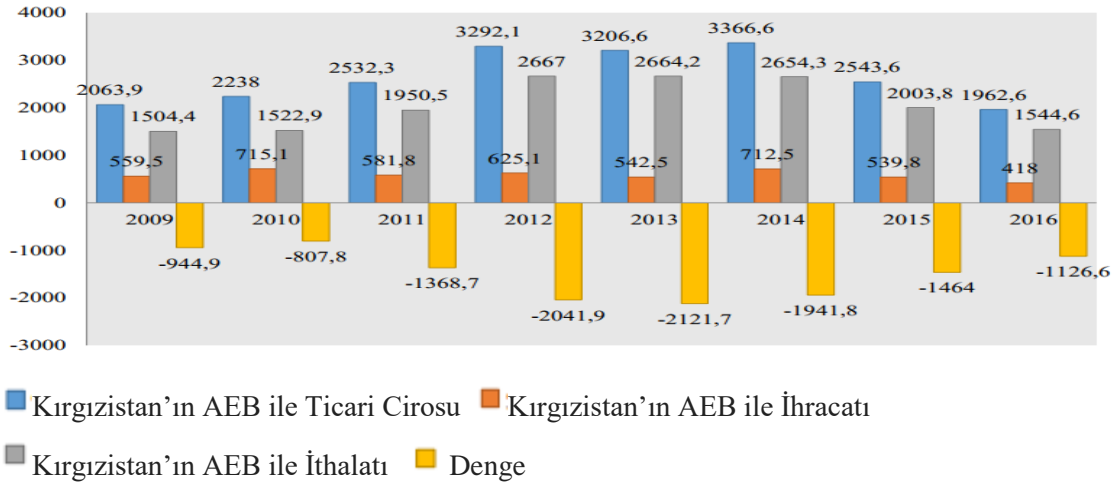
2.1.1. Üretici Ülke Durumuna Gelmek

Günümüzde AEB ülkeleri genel olarak üretim konularında Avrupa ülkelerinden geride kalmışlardır. Dolayısıyla en önemli amaçlardan biri de hammadde ülkesinden üretici ülke ekonomisine dönmektir. Öyle ki bu çerçevede Rusya Devlet Başkanı Putin Kırgızistan'ın tekstil alanını geliştirmesi gerektiğini vurgulamış ve Rusya dahil olmak üzere Kazakistan ve Beyaz Rusya'ya tekstil ürünlerini ihraç etmesi gerektiğini önermiştir. Bu konuda Kırgızistan'ın AEB üyeliği sonucu Rus-Kırgız Kalkınma Fon'u faaliyete geçmiş, düşük faizli kredi desteği sağlayan bu fon, ülkenin Çüy bölgesinde kurulan "Tekstil Trans" çorap üreten tekstil fabrikasının inşaatı için 7,5 milyon dolar kaynak sağlamıştır. "Tekstil Trans" fabrikasına bağlı "Salkyn" şirketi bebek iç giyimi üretmekte ve üretimin %95 oranını da Kazakistan ve Rusya'ya ihraç etmektedir. "Tekstil Trans" Kırgızistan'ın bağımsızlığından itibaren ilk tekstil fabrikasıdır (RKDF, 2017). Böylelikle Kırgızistan ülke içinde küçük faaliyet gösteren şirketleri AEB'in desteğiyle kurulan Rus-Kırgız Kalkınma Fonu yardımıyla daha da geliştirerek uluslararası pazarlara açılmalarını amaçlamaktadır.

Bu olumlu gelişmeler, sadece tekstil alanında kalmayıp tarım sektöründe de gelişme göstermiştir. Kırgızistan AEB'e üye olduktan sonra ülkede sebze ve meyve konservesi yapan işletmeler kurulmuş ve bu ürünleri çevre ülkelere ihraç etmeye başlamıştır.

2.1.2. Pazar Payını Genişletmek

AEB üye ülkeleri ile diğer ülkeler arasındaki ticari işbirliği imkanları zaman içerisinde genişlemektedir. Öyle ki, 4 Ekim 2016 yılı Vietnam ve AEB arasında serbest ticaret anlaşması yürürlüğe girmiş, bu anlaşma çerçevesinde Vietnam AEB ülkelerine 500 tonluk tütün ürünleri ihraç etmiştir. Yine bu ürünler için gümrük vergisi 2020 yılına kadar %10'dan %0'a kadar düşürülecektir. Ayrıca bu genişleme sürecinde 2016 yılı itibariyle Kırgızistan 138 ülke ile ticaret yapmıştır. Bu 138 ülkeden, 86 ülkeye ihracat yapılmış, 129 ülkeden ise ithalat yapılmıştır. Bunun sonucunda Kırgızistan'ın dış ticaret cirosu 5463,7 milyon dolar olmuştur, birlik öncesi duruma göre yani 2015 yılına kıyasla dış ticaret cirosu %1,4 oranında azalma göstermiştir (KCEB, 2017). Yine aynı dönemde İhracat %5,1 artarak 1544,6 milyon dolara ulaşmıştır. Bu artış AEB ülkelerine (%4,3) ve üçüncü ülkelere (%5,3) ihraç edilen malların hacmindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede altın hariç, ihracat %4,8 oranında artış göstererek 843,1 milyon dolara ulaşmıştır.

Şekil 1: Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği Ülkeleri ile 2008-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Kaynak: Kırgızskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomiçeskom Soyuze (www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

Kırgızistan'ın AEB ülkeleriyle olan ticaret verilerini Şekil-1'de görmek mümkündür. Buna göre Kırgızistan'ın 2009 yılından beri dış ticaret dengesinin olumsuz yönde devam ettiğini görmek mümkündür. Üyelik ilk yıllarında Kırgızistan'ın AEB ülkeleriyle hem ithalatı hem de ihracat rakamları azalma göstermiştir. Bu azalışın nedenini Kırgızistan'ın birlik şartlarına henüz hazır değilken üye oluşuyla açıklamak mümkündür. Kırgızistan 2007 yılı itibariyle bu ekonomik birliğe hazırlanmaya başlamış ve 2015 yılında ise tam üye olmuştur. 2007 'den 2015'e kadar geçen süre içinde Kırgızistan'da faaliyet gösteren Türk ve Çin iş adamları bu birliğin ülkedeki ticaretini olumsuz etkileyeceğini düşünerek (örneğin, eskisine kıyasla yüksek gümrük vergisinin uygulanması) başka pazarlar aramaya ve ülke pazarından çekilmeye başlamıştır. Doğal olarak yatırımcıların pazardan çekilmeleri Kırgız ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. 2017 yılının Ocak-Ağustos ayları ise Kırgızistan'ın AEB ülkeleri ile gerçekleşen karşılıklı ticaret hacmi 1515,7 milyon dolar olmuştur. 2016 yılının Ocak-Ağustos ayında gerçekleşen ticaret hacmi ile kıyaslandığında yaklaşık %13,7 oranında artış söz konusudur. Aynı zamanda mal ihracatı %27,5 oranında, mal ithalatında ise %9,6 artış göstermiştir.

Tablo 1.: Kırgızistan'ın AEB Ülkelerine Yaptığı Ana İhraç Ürünleri (%)

Rusya'ya	Kazakistan'a	Beyaz Rusya'ya
%70 akkor lambaları	%100 elektrik gücü	%72 radyatörler
%61,4 tütün	%80 süt ürünleri	
%49 dikiş ürünleri	%65,4 cam	
%29,5 pamuk- elyaf	%55 meyve ve sebze	
%17 meyve ve sebze	%49 dikiş ürünleri	
%14 radyatörler	%15,5 canlı hayvanlar	

Kaynak: Kirgызskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomicheskom Soiuze (www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

Kırgızistan'ın AEB'e üye devletler arası karşılıklı ticaretin büyük payı Rusya (%58,7) ve Kazakistan'a (%39,4) aittir. Rusya'ya yapılan ihracatta tekstil ürünleri 1,7 kat, soğan ve sarımsak 6,2 kat, kurutulmuş meyveler 2,4 kat, taze meyve 1,5 kat, havuç, pancar ve benzeri sebzeler 2,6 kat, ayrıca süt, yoğunlaştırılmış ve kuru krema 2,1 kat artmıştır.

Rusya'dan yapılan ithalatta petrol ürünleri ithalatı %17,1, çikolata ve hazır gıda ürünleri %17,8 oranında, et, kanatlı hayvan gıdaları yan ürünleri 4,1 kat, un ürünleri 1,6 kat, lastikler 3,2 kat, teller %33,2 oranında yükselmiştir. Aynı dönemde ayçiçeği yağı ithalatı da %39,6 oranında azalmıştır.

Kazakistan'a mal ihracında kadınlar için tekstil bluz ihracatı 2,3 kat, yoğunlaştırılmayan süt ve krema %30,7 oranında, patates %5,6 oranında, taze meyve 2,8 kat ve çorap ihracatı 6,7 katına artmıştır. Fakat bu ürünlerde artış olurken plastik kapların ihracatı 3 kat, erkek tekstil giysileri 2,8 kat, ayran, yoğurt ve kefir gibi ürünlerde %0,5 oranında azalma göstermiştir (Tablo: 2).

Kazakistan'dan yapılan ithalatta kömür ithalatı %29,8 oranında, mineral ve karbonatlı su da dahil olmak üzere şişe suyu 2,1 kat, doğal kum 6 kat, makarna 4,2 kat, soslar için ürünler 2,3 kat, ayçiçeği yağı 1,6 kat, margarin 1,4 kat, deterjanlar ve ayrıca şekerleme ürünleri %6,9 oranında artmıştır. Aynı zamanda kozmetik ürünlerin ithalatı 2 kat, buğday 1,4 kat, buğday unu %16,2, çikolata ve diğer hazır gıda ürünleri %5,5 oranında azalma göstermiştir (Kırgızistan Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu Raporu, 2017).

Tablo 2.: Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği Ülkelerinden Ana İthal Ürünler

Rusya'dan	Kazakistan'dan	Beyaz Rusya'dan	Ermenistan'dan
%100 doğal gaz	%100 un ve kömür	%23 şeker	%6 ilaçlar
%72 petrol ürünleri	%66 buğday	%14 ulaşım araçları ve yedek parçaları	
%40 siyah, renkli ve değerli olmayan metaller	%27 petrol ürünleri		
%18 kimyasal ürünler	%26 inorganik kimyasal ürünler		
	%22 tütün ürünleri		

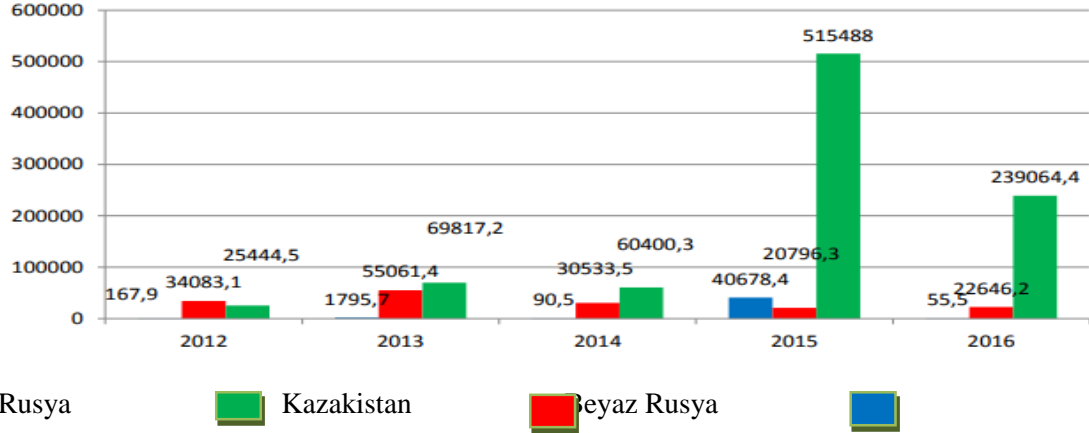
Kaynak: Kirgызskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomicheskom Soiuze (www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

Kırgızistan'ın AEB ülkeleri ile olan emtia cirosu %18,6 azalma göstererek 1962,6 milyon ABD dolarını bulmuştur, yani ihracatı 418,0 milyon ABD doları olmuş ve %4,3 oranında artış göstermiş, ithalatı ise 1544,6 milyon ABD dolarında %23,2 oranında düşüş göstermiştir.

2.1.3. Yabancı Yatırımcıların Kırgızistan Yatırımları

Kırgızistan Cumhuriyeti Milli İstatistik Kurumu (KCMİK) 2016 yılına ait verilerine göre doğrudan yabancı yatırımlar 2015 yılına göre %58,4 oranında düşüş göstermektedir. Doğrudan

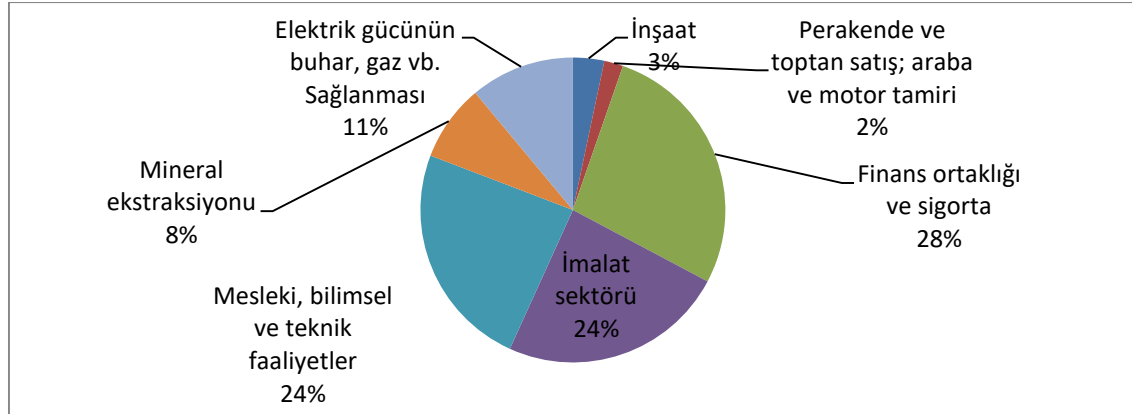
yabancı yatırımların önemli kısmı Çin, Rusya, Türkiye, Kanada, Kazakistan ve Kıbrıs ülkelerinden gelmektedir (KCEB, 2017, s. 19).

Şekil 2.: Avrasya Ekonomik Birliği Ülkelerine Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Akımı

Kaynak: Kırgızskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomicheskom Soyuze (www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

AEB ülkelerine gelen doğrudan yabancı yatırımların 2012-2016 yılları arasındaki dağılımı Şekil 2’de verilmiştir. Şekilden de görüldüğü üzere AEB ülkeleri arasında Kazakistan’da ki önemli yatırımcı ülkeler Rusya Federasyonu ve Kazakistan’dır. 2016 yılına ait verilerine göre Rusya’dan Kırgızistan’a gelen doğrudan yabancı yatırım %53,6 oranında azalma göstermiştir. Kazakistan’dan Kırgızistan’a gelen doğrudan yabancı yatırım ise %5 oranında artış göstermiştir. 2015 yılında Beyaz Rusya’dan Kırgızistan’a gelen yabancı yatırım miktarı ise artış göstermiştir. Böylelikle elde edilen bu gelişme Kırgızistan ve Beyaz Rusya ilişkilerinde en yüksek oranı oluşturmuş olmakla birlikte, 2016 yılında bu yabancı yatırım miktarı azalma eğilimine girmiştir.

Şekil 3.: 2016 Yılı Faaliyet Alanlarına Göre Doğrudan Yabancı Yatırım

Kaynak: Kyrgyzskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomicheskom Soiuze (www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

Şekil 3 ise doğrudan yabancı yatırımlarının kullanıldığı faaliyet alanlarını göstermektedir. Buna istinaden, ekonomik faaliyetlerdeki dağılım baz alındığında, doğrudan yabancı yatırımın önemli bir kısmı (toplam %75,1) finans alanına gitmiştir. Ayrıca geri kalan dağılım ise şu şekildedir: %28 imalat sektörüne, %24 mesleki alanlara, %23,9 ise bilimsel ve teknik faaliyet alanlarına gitmiştir.

2.2. Avrasya Ekonomik Birliği Üyeliğinin Kırgızistan Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Kırgızistan’ın AEB’e üyeliği ülkeye yeni fırsatlar yaratmaktadır. Sağlanan yeni imkanların yanında birtakım zorluklar da getirmektedir. Dolayısıyla çalışmanın bu kısmında öncelikle

üyeliğin Kırgızistan ekonomisine sağladığı olumlu etkilere ve daha sonra olumsuz etkilere değinilecektir.

2.2.1. AEB Üyeliğinin Kırgızistan Ekonomisi Üzerindeki Olumlu Etkileri

AEK temsilcilerinin katılımıyla Moskova’da düzenlenen Rusya Federasyonu Federal Meclisi ve Kırgızistan Cumhuriyeti arasındaki işbirliği, Hükümetler Arası Konseyi toplantısında ele alınmış ve katılımcılar, Avrasya entegrasyonunun Kırgızistan ekonomisini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. AEK Entegrasyon Geliştirme Bölümü Müdür Yardımcısı Rimma Kiseleva, 2016 yılında Kırgızistan ekonomisi %3,8 büyüme göstererek AEB ülkeleri arasında en yüksek büyüme gösterdiğinin altını çizmektedir. İlerideki yıllarda da aynı potansiyeli göstereceğini belirtmektedir. Bu durum Avrasya Birliği Ortak Pazarı’nda Kırgız ticareti için yeni fırsatların doğmasıyla açıklanmaktadır. Kiseleva, Kırgızistan’ın Avrasya ekonomik entegrasyon projesine katılımı sonrasında ülke ekonomisinin ticari ve ekonomik gelişme açısından yeni bir seviyeye geldiğini beyan etmiştir. Öyle ki sadece, 2017 yılı Ocak-Şubat ayları AEB ülkeleri arasındaki ticaret hacmi %7,5 oranında büyüme göstererek, 331,3 milyon dolara ulaşmıştır (<http://www.eurasiancommission.org>, 03.07. 2017).

Tüm bunlara ek olarak AEB Kırgız girişimcileri için yeni fırsat ve koşullar yaratmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (AEB Raporu, 2017):

Gümrük, sıhhi ve bitki sağlığı kontrol çeşitlerinin kaldırılması- gümrük sınırlarının bulunmaması ticareti canlandırmıştır. Kırgızistan’daki girişimciler AEB’in ortak bölgesinde bulunan 180 milonluk pazarda kendini geliştirme ve aktif bir rekabet edebilme fırsatını yakalamışlardır. Böylelikle pazar 30 kat büyümüştür.

Kırgızistan’ın 4 gümrük ve 7 veterinerlik kontrol noktası donatılmıştır- Rusya AEB şartlarına göre test etmek için kontrol noktaları ve laboratuvarları hazırlamak için hibe şeklinde önemli finansal destek (200 milyon dolar) sağlamaktadır. Yani ulusal test tabanı yeni bir kaliteli düzeye çıkmıştır.

Kırgızistan Cumhuriyeti’nin 30 akredite laboratuvarı ve belge düzenleyen, tüm birlik ülkelerinde 9 sertifikasyon kuruluşu AEB Birleşik kayıtlarına dahil edilmiştir.

Bugün itibarıyla veteriner kontrolüne tabi tarımsal ürünlerin ihracatı, Rusya topraklarında 18 ve Kazakistan topraklarında 8 Kırgız işletmesinin faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. 8 işletme Kazakistan’ın güney bölgelerine- Doğu Kazakistan, Almatı, Cambıl, Kızılorda ve Güney Kazakistan bölgeleri- aşılama ile ayak ve ağız hastalıklarından arınmış bir bölge statüsüyle ürün tedarik edilebilmektedir.

Buna ek olarak, Kazakistan Rusya’ya malzeme tedariki için Kazakistan’dan geçmesine izin verilen Kırgızistan mallarının listesini 86 ek emtia grubu için genişletmiştir. Bunların arasından, 46 grup mal için demiryolu ile taşınmasına izin verilirken, 40 gruba tüm ulaşım şekilleri ile tedarik etmesine onay verilmiştir.

Küçük ve orta boy işletmelere düşük kredi desteği sağlayan Rus-Kırgız Kalkınma Fonu kurulmuştur. 3 Eylül 2015’ten bu yana Fon, RSC Bank ve Aiyl Bank aracılığıyla girişimcilere 3 milyon dolara kadar kredi vermeye başlamış olup şu anda işlemler Kırgızistan ve BTA Bank aracılığıyla da yürütülmektedir. Bugüne kadar Rusya tarafından tahsis edilen 500 milyon doların 670 projesi (Şubat 2017 itibarıyla) toplam 202 ABD doları için onaylanmıştır.

Kırgızistan ve Kazakistan arasında gümrük altyapısının düzenlenmesi ve teknik donanımı için, test laboratuvarlarının modernizasyonu ve diğer önemli önlemlerin sağlanması amacıyla Kazakistan Cumhuriyeti’nden 100 milyon dolar tutarında teknik yardım sağlanmasına yönelik bir anlaşma imzalanmıştır (daha sonra Kırgızistan Cumhurbaşkanı tarafınca bu yardımdan vazgeçilmiştir).

AEB Gümrük Kanunu Anlaşması imzalanmıştır.

Mümkün olan en kısa sürede “Demiryolu taşımacılığı” üzerine Kanun taslak haline getirilmiş ve kabul edilmiştir.

Kazakistan ve Kırgızistan arasında demiryolu ile mal taşımacılığı için birleşik bir tarife uygulanması hakkında Kazakistan ile bir anlaşma imzalanmıştır.

İstatistik kayıtlarının güvenilirliğini arttırmak ve vergi idaresini iyileştirmek için önlemler alınmıştır. Sonuç olarak devlet istatistik organlarına rapor veren ekonomik kuruluşların sayısı 3,6 oranında artmıştır (503'ten 1825'e).

AEB'e katılma müzakerelerinde Kırgızistan için teknik düzenleme alanında geçiş dönemlerin oluşturulmasını sağlanmıştır. 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren, Protokol uyarınca Kırgızistan'daki şartlar ve geçiş hükümleri ile Gümrük Birliği'nin 16 teknik düzenlemesi tam yürürlüğe girmiş, 12 Ağustos 2017 tarihinden itibaren ise 18 teknik düzenlemesi ve 8 gıda güvenliği yürürlüğe girmiştir.

Petrol ve doğalgaz için tek bir pazarın geliştirilmesi de dahil olmak üzere, AEB Ortak Enerji Pazarının oluşturulması programı geliştirilmiş ve onaylanmıştır.

Kırgızistan'ın içinde yer aldığı Ortak Sınai Politikanın oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Kırgızistan'ın AEB üyeliği, göçmen işçilere basitleştirilmiş bir istihdam prosedürü, göçmen işçilere ve aileleri için toplumsal yaşam standartlarını iyileştirmek için uygun koşullar yaratmıştır. Göçmen işçilerin 2016 yılının 11 aylık para transferi %18,5 oranında artış göstermiştir, yani 1,547 milyon dolardan 1,834 milyon dolara ulaşmıştır.

Petrol ürünleri, kereste, metal vb. stratejik açıdan önemli malların gümrüksüz olarak sağlanmaya başlanmıştır.

2.2.1.1. Rus-Kırgız Kalkınma Fonu'nun Kuruluşu ve Düşük Faizli Kredi Desteği

Kırgızistan'ın AEB'e üyeliğinin en önemli olumlu yönlerinden biri 1 milyar dolar sermayesi ile Rus-Kırgız Kalkınma Fonu'nun kurulmasıdır. Rus-Kırgız Kalkınma Fonu, 24 Kasım 2014 tarihli "Kırgız Kalkınma Fonu" üzerine kurulan ve Kırgızistan Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasındaki anlaşma ile kurulmuştur. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin AEB'e entegrasyon sürecinin en önemli aracı Rus-Kırgız Kalkınma Fonu'dur. Bu fonun amacı, Kırgızistan ile Rusya arasındaki ekonomik işbirliğini geliştirmek, Kırgızistan ekonomisinin modernleşmesini ve gelişmesini sağlamak, tarafların Avrasya ekonomik entegrasyonuna katılımı etkin bir şekilde desteklemektir. Bu amaçlara ulaşmak için Rus-Kırgız Kalkınma Fonu aşağıdaki görevleri yerine getirmektedir (RKFR, 2017):

Ekonominin öncelikli sektörlerinde kendi kendini destekleyen projelere düşük faizli kredi sağlamak;

Kırgızistan'da kayıtlı ve faaliyet gösteren iktisadi kuruluşların sermayesine katılım sağlamak;

Kırgızistan'da kayıtlı ve faaliyet gösteren işletmelere yardım etmek ve kabul edilebilir finansal koşullarla orta ve uzun vadeli kredi sağlamak;

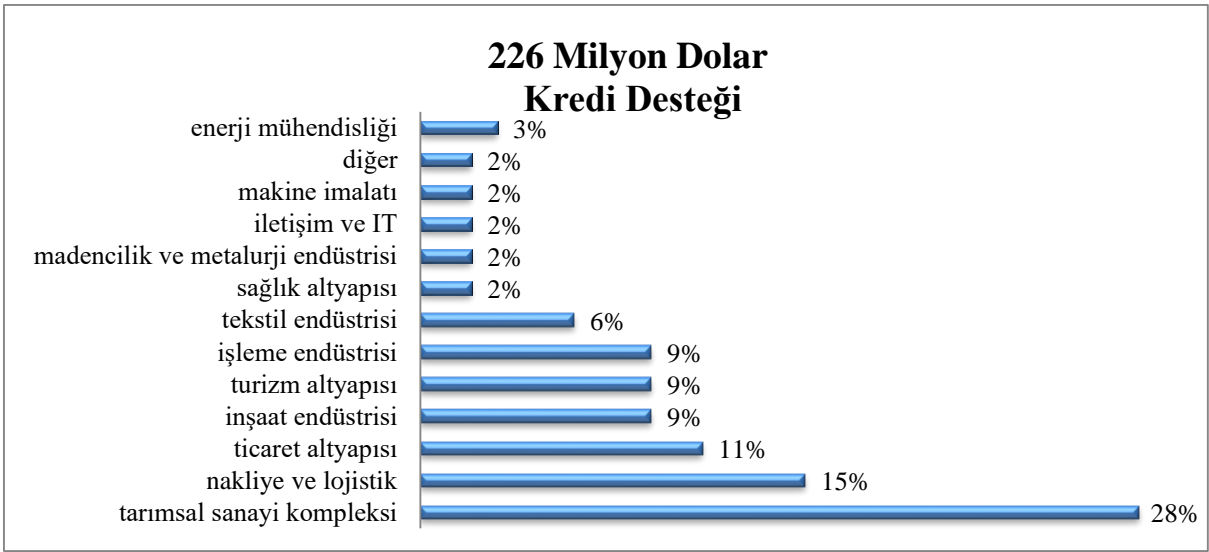
Kırgızistan'ın, fonun alıcı kuruluşları tarafından yeni finansal hizmetler ve ürünlerin tanıtımında yardım etmek ve ekonominin finans sektöründeki işletmelerin gelişimine katkı sağlamak;

Rus ve Kırgız taraflarının ortaklaşa belirledikleri diğer görevlerin çözümü sağlamaktır.

Kırgızistan'ın AEB üyeliği ülke ekonomisinin gelişmesine önemli bir takım katkılar sağladığı açıktır. Bununla birlikte Kırgızistan'ın AEB'e başarılı bir entegrasyon sağlamasına yönelik oluşturulan Rus-Kırgız Kalkınma Fonu, birliğe 2 senelik üyelik süreci içinde 722 proje için 226 milyon dolar kredi sağlamıştır. Fon tekstil, işletme, inşaat, madencilik ve metalurji endüstrileri, lojistik, iletişim ve IT, enerji ve makina mühendisliği gibi imalat alanlarında da finansal destek sağlamıştır (RKFR, 2017).

2017 yılı itibarıyla Rus-Kırgız Kalkınma Fonu desteğiyle "Prod İmpeks" konserve sebze ve meyveleri üreten işletme faaliyete geçmiştir. Ayrıca üretilen elektriği ülke çapında Kırgızistan ağına tedarik edecek şekilde tasarlanmış "Tegirmentiyskiy Hidroelektrik Gücü İstasyonları" hidroelektrik santrali faaliyete geçmiştir. Ayrıca, "Kazgrein" makarna ürünlerini üreten işletme,

“Oberon” taze ve donmuş meyvelerin sebze depolama hizmeti veren lojistik merkezi, “Paper Company” kağıt peçete imal işletme ve “Ellegiya” polietilen çantalar ve ürünler üreten işletme için fon kaynakları kullanılmıştır. Yine fon tarafından “Quartz Company” yıllık 5 bin ton kapasiteli metalurji silikon üretimi için bir tesis inşaatı, “Koshoy” ve “Kandy-Kant” şeker fabrikalarının restorasyonu ve modernizasyonu, JBI Fabrikası beton döşemelerin üretimi için bölüm modernizasyonu, “Kyrgyz Korm” karma yem üretimi için bölüm modernizasyonu, “Osh Ak-Tash” tuğla fabrikasının restorasyonu, “Asia Mall” alışveriş ve eğlence kompleksi inşaatı, “Adal Azyk”, “Titan”, “Pevend” vd. üretim işletmelerine kredi desteği sağlanmıştır (RKFR, 2017). Sonuç olarak Kırgızistan Cumhuriyeti’nin AEB’deki 2 yıllık süresi boyunca Rus-Kırgız Kalkınma Fonu (Şekil 4) çeşitli üretim projelerine toplamda 226 milyon dolar değerinde kredi finansmanı sağlamıştır.

Şekil 4.: Rus-Kırgız Kalkınma Fonu’nun Onaylamış Projelerinin Sektörel Dağılımı, RKFR, 2017.

Kaynak: Russian-Kyrgyz Development Found, http://www.rkdf.org/ru/o_nas, erişim: 27.11.2017.

Tüm bu gelişmeler ışığında Rus-Kırgız Kalkınma Fonu’nun stratejik amacı tarım ve işleme, hafif sanayi, kentsel ve kırsal altyapının geliştirilmesi, makine mühendisliği, elektronik ve kimya gibi Kırgızistan ekonomisinin öncelikli sektörlerine uluslararası finansal kurumların kaynaklarını çekmektir. 2016 yılı itibariyle Rus-Kırgız Kalkınma Fonu’nun en önemli yatırımcıları Çek İhracat Bankası, Türk İhracat Kredi Bankası, Avusturya Kontrol Bankası ve Macaristan İthalat-İhracat Bankası olmuştur (RKFR, 2017). Ülkedeki sosyo-ekonomik durum, rekabetçi ürünler üretmek için ekonomiyi yeniden yönlendirme yeteneğine ve hızına bağlı olarak emeğin verimli kullanılmasına bağlıdır. Bu bağlamda, kısa vadede azami istihdam yaratabilen ve uzun vadede ekonominin rekabet gücünün dünya ekonomisinde istihdamını sağlamak için ekonomik sektörlerin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir. Bu tedbirler ise hükümet ve Rus-Kırgız Kalkınma Fonu gibi kalkınma ortakları tarafından sağlanan maddi destek olmadan mümkün değildir.

2.2.1.2. Uluslararası Standartlar Nezdinde Üretim ve İhracat Kanallarının Artması

Kırgızistan’ın AEB’e üyeliği sonucu ticaretteki vergi baskısının azaldığını söylemek mümkündür. Birliğe üye olmadan önce, katma değer vergisi (KDV) ürün fiyatından ulaşım giderleri düşülmeden kesilmekteyken, üyelik sonrası KDV sadece anlaşmada belirlenen şart ve oranlara göre uygulanmaya başlanmıştır. Gerçek kişilerin özel kullanım veya tüketim amaçlı AEB ülkelerinden almış oldukları ürünlerde ikili vergilendirme kaldırılmıştır.

Kırgızistan 43 sektörde (inşaat ve mühendislik hizmetleri, tarım ve ormancılık, toptan ve perakende ticaret, franchising, aracı firma olmadan araç kiralama vb.) faaliyet gösteren Ortak Hizmet Pazarı'nın bir parçası olmuştur. Bunların sayesinde Kırgız girişimciler Birlik ülkeleri pazarlarında sözü edilen sektörlerde tüzel kişi ek kurumları olmadan faaliyette bulunabilmektedirler. Dolayısıyla bu sektörlerde iş yürütebilmeleri ve ulaştırma hizmetinde uzmanlık ve yeterlilik belgesinin Kırgızistan'da alması önemli bir gelişmedir.

İhracat fırsatını genişletmek amacıyla Kırgızistan 29 Ocak 2016 yılı AB'in Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS+) kullanıcı statüsünü almıştır. Kırgızistan'ın GTS+ statüsünde yer alması AB pazarlarına ihracatını arttırması ve çeşitlendirmesi konusunda yeni fırsatlar sunmaktadır.

Kırgızistan, AB ülkelerine 6000'den fazla ürün çeşidinin vergisiz giriş yapması için izin almıştır. Genel olarak bu hak tarımsal ürünlere; meyve, yeniden tasarlanmış meyve ürünleri (konserve ürünleri, meyve suları), kuruyemişler (findık, fıstık, ceviz), fasulye ve bezelye, gıda ürünleri, tütün, tekstil, keçe ürünleri, giysi, deri hariç, halı ürünleri vb. ürünler için verilmiştir. Eskiden ihracatçılar %14,6 oranında gümrük vergisi ödemekteydiler, Kırgızistan'ın GTS+ sistemine katılması ile ihracatçılar bahsi geçen ürün çeşitlerini AB ülkelerine hiçbir vergi ödemeksizin ihraç etmeye başlamıştır.

2016 yılının 11 aylık sonucu itibari ile GTS+ statüsü çerçevesinde ülkede bulunan yaklaşık 50 şirket 66,7 milyon dolar değerinde AB ülkelerine ürün ihracatı gerçekleştirmiştir. İhraç edilen toplam ürünün %30 fasulye, %23 millî giyim, mumya, bal, ceviz, kuruyemiş, %9'unu ise mantar oluşturmuştur. 2015 yılı itibarıyla aynı dönemde AB ülkelerine bu ürünlerin ihracatı sadece 43,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna göre 2016 yılında ihracat büyüme hızı %53,4 olmuştur (KCEB, 2017: 12).

2.2.1.3. Rusya'da Çalışan Kırgız Vatandaşlarının Şartlarının İyileşmesi

Kırgızistan'ın AEB'e üyeliği sıradan vatandaşlar ve göçmen işçileri de olumlu etkilemiştir. Basitleştirilmiş istihdam uygulaması ile üye ülkelerde işe yerleşme daha da kolaylaşmıştır. Ayrıca birlik, hukuki anlamda vatandaşların sosyal haklarının korunacağını garantisini vermektedir (AEK, 2017, s. 62).

Rusya'da çalışan Kırgızistan vatandaşları üyelik öncesi %30 gelir vergisi ödemekteydiler, üyelik sonrası ise yerli çalışanlar %13 gelir vergisi ödemeye başlamıştır. Çalışanlar birliğe üye olan tüm ülkelerde sosyal sağlık sigortası hakkına sahip olmuş, ayrıca çalışanların çocukları buldukları devletin sağladığı eğitimden yararlanma hakları doğmuştur. AEB anlaşması kendi ülkelerinde almış oldukları diplomaların birlik ülkelerinde karşılıklı tanınmasını sağlamaktadır. Bu durum böylece iş aramayı ve işe yerleşmeyi daha da kolaylaştırmış ve emek kaynağının hareketliliğini arttırmıştır (Perskaya, 2016, s. 138). AEB ülkelerinde çalışan Kırgız vatandaşlarının emeklilik sigortası da önemli konulardan biridir. Birlik çerçevesinde kabul edilen anlaşmaya göre, Birliğe üye ülkelerin vatandaşları AEB ülkelerinde çalıştığı süre kadar emekli maaşlarını alabilmektedirler. Buna ek olarak Kırgız vatandaşlarının ülkede almış oldukları sürücü belgeleri artık Rusya'da da tanınmaktadır.

2.2.2. AEB Üyeliğinin Kırgızistan Ekonomisi Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Kırgızistan'ın AEB'e üye olma kararı ülkenin gelecek planlarını olumlu etkilemiştir. Özellikle de dış ticaret gelirlerinin artması yönünde iyimser beklentilere neden olmuştur. Kırgızistan'ın AEB'e üyeliği sonrası ithalat ve ihracatta gümrük vergilerinin kaldırılması nedeniyle Kırgızistan'ın AEB üye ülkeler arasındaki ticaret hacmi büyüyecektir. Fakat bununla birlikte Kırgızistan'ın AEB'e üye olmayan ülkeler ile olan dış ticaret hacminde ise doğal olarak bir küçülme yaşanacaktır. Bu çerçevede uzun yıllardır Kırgızistan'ın, ticari ortağı olan Çin ile olan dış ticaret hacminde ciddi bir düşüş yaşanması beklenmektedir.

2.2.2.1. Demografik Sorunlar

Kırgızistan Göç İdaresi Bakanlığı raporuna göre, yurtdışında ikamet vizesiyle çalışan Kırgız vatandaşları 600 binden fazladır ve bunun 560 bini Rusya vatandaşlığını almıştır. Kırgızların Rusya vatandaşlığı almalarının temel sebeplerinden bazıları; aynı ülkede çalışan yerli nüfus ile aynı hak ve hukuka sahip olmak ve sosyal güvenlik imkanından yararlanmaktır. Resmi olarak

yurtdışında çalışan Kırgız vatandaşlarının sayısı 700 bini aşmış durumdadır. 2015 yılına ait verilerine göre yaklaşık 520 bin kişinin Rusya’da çalışmak amacıyla ikamet ettiği kaydedilmiştir. Rusya’nın dışında Kazakistan’da 113 bin kişi, Güney Kore’de 14 bin ve Türkiye’de de 10 bin Kırgız vatandaşının çalıştığı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu durum Kırgızistan demografik verilerini ciddi bir şekilde etkilemektedir (www.kabar.kg, 05.09.2017).

2.2.2.2. Yerli Şirketlerin Dış Rekabete Direnemeyişi

Birlik öncesi, Orta Asya’nın en büyük toptan pazarı olan “Dordoy” pazarı büyük ölçüde Çin mallarının yeniden ihracatı üzerine kurulmuş ve ülke ekonomisine önemli gelir kazandıran bir pazardı. “Dordoy” ve “Kara-Suu” piyasalarının iş koşulları açısından çalışması en zor olan piyasalardır. Pazar, Çin ile düşük gümrük tarifelerinde başarılı olmuştur. Öyle ki bu pazarda Kırgız girişimciler, yakınlardaki Çin bölgelerinden mal ithal ederek onları Rusya, Kazakistan ve diğer komşu ülkelere toptan satış yapmaktadırlar. Kırgızistan’ın AEB’e katılımından sonra, Çin’de dahil olmak üzere, üye olmayan devletler arasındaki tüm tarifeler artmıştır. Çin ile olan gümrük vergilerinin neredeyse hiç yok denilebilecek kadar olduğu göz önüne alındığında, pek çok maldaki verginin önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Anisimova’nın (2014, s. 60) Avrasya Entegrasyonu çalışmasında Kırgızistan’ın AEB’e geçiş sürecini daha az acı verici hale getirmek için piyasaların yeniden düzenlenmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Üyeliğe geçiş sürecinde 100 binden fazla “Dordoy” pazarı işçileri olumsuz etkilemiştir. Aynı zamanda Çin ithalatına bağımlı sektörlerde çalışan diğer insanlar da işlerini kaybetmiştir. Özetle Kırgızistan’ın AEB üyeliği sonrası ilk dönemler kendi pazarını oluşturmuş az rekabetle faaliyet gösteren yerli girişimciler için üyelik öncesi Çin’den gelen ürünlerin sayısının azalma göstermesinden dolayı Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya ülkelerinden gelen ürünlere karşı rekabet edebilmeleri zorlaşmıştır. Kırgızistan üyeliğinin ilk senesi dünya pazarında kendisini tanıtmış olan Rusya ve Kazakistan ürün kalitesine karşı yeterli direnç gösterememiş, bu durum üyelik sonrası birçok şirketlerin kapanmasına neden olmuş ve bazı toptan ve perakende firmalar iflas etmiştir.

Kırgızistan’ın AEB’e üyeliğinin ilk dönemlerinde yerli tüketiciler de olumsuz etkilenmiştir. Çünkü yeni gümrük vergilerinin uygulanması sonucu, dışarıdan özellikle Çin’den gelen ucuz tüketim malı fiyatlarında artış meydana gelmiştir. Ayrıca işsizliğin artması sonucu halkın alım gücü de azaldığından dolayı bu durumun ekonomik etkisi daha da ağır olmuştur. Dolayısıyla bunun sonucu olarak toplumdaki fakirlik düzeyi daha da artmıştır. Bu durum özellikle dar gelirli halkı ve emeklileri olumsuz yönde etkilemiştir.

2.2.2.3. Üyeliğinin İlk Dönemlerinin Olumsuz Sonuçları

Her ne kadar ülke kendi içinde ekonomisi iyi olsa da herhangi bir uluslararası birliğe üyeliği, ister istemez ülke ekonomisinin yönünü değiştirmektedir. Bu olumsuz olabildiği kadar olumlu da olabilir. İlk seneler üyeliğe adapte olması hem siyasi hem de ekonomik açıdan birtakım değişikliklere neden olabilecektir. Fakat üyelik aşamasının sistematik bir şekilde yürütülmesi halinde ekonomi için en iyi fırsatlar, avantajlar ve çözümler getirebilmektedir. Dolayısıyla bu birliğe üyelik ilk seneler Kırgızistan ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Bunun bir sonucu olarak AEB üyeliği Kırgızistan ekonomisinin stratejik planlarını değiştirmesine ve buna göre gümrük, vergi, piyasa gibi konularda birlik şartı çerçevesinde düzeltmeler yapmasına neden olmuştur. Birliğin şartlarına Kırgızistan ekonomisini adapte etmek ve ülke vatandaşlarının bu şartlara uymalarını sağlamak pek kolay olmamıştır. Bazı şirketlerin birliğin sunduğu gümrük şartlarını kabullenmesi zor olmuştur. Üyeliğinin en önemli olumsuz sonuçları “Dordoy” piyasasındaki ticaretin durması, dolayısıyla bu piyasada çalışan büyük çoğunluktaki işçilerin işsiz kalmaları, bu bağlamda ülke ekonomisine her sene bu piyasadan gelen gelirden mahrum kalması olmuştur. Her ne kadar Kırgızistan’ın AEB’e üye olduğu ilk dönemler olumsuz etkilemiş olsa da ileride olumlu gelişmelerin olacağına dair beklentiler mevcuttur. 2017’den itibaren birliğin desteğiyle tekstil firmalarının kuruluşu, hidroelektrik santrallerin faaliyete geçmesi, sebze ve meyve konserve ürünlerini üreten firmaların kurulması ve yeni iş imkanlarının yaratılması bu adımlardan bazılarıdır.

3. GELECEĞE DAİR GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Kırgızistan geçmişten bugüne kadar çeşitli ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Her ülkenin ekonomisinde olduğu gibi Kırgızistan’da dış ticaret dengesi, ihracat rakamları arttırma, ithalat rakamlarını azaltma, işsizlik sorunlara çözüm bulma, iş faaliyetlerini yaratma ve ülke vatandaşlarının yaşam standartlarını yükseltme vb. amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik çeşitli uluslararası entegrasyonlara dahil olmaktadır. Küresel dünyada tek başına hareket etmek mümkün değildir. Günümüzde dünya bir bütün olarak görülmektedir ve bu dünyada ayakta kalabilmek için ülkeler bölgesel entegrasyon süreçlerine dahil olmaktadır. Kırgızistan yukarıda sayılan tüm bu ekonomik amaçlarını gerçekleştirmek için ülkeye sunulan yeni fırsatları kaçırmamalıdır. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda AEB Kırgızistan ekonomisi için büyük bir fırsat olarak görülmektedir.

Kırgızistan’ın AEB’e iki yıllık üyeliğinde birlik çerçevesinde hareket ederek önemli ölçüde gelişme göstermiştir. İlk sene, geçiş sürecinde, bu birliğin getirdiği ekonomik dalgalanmalara rağmen sonraki dönemlerde birliğin şartlarına ülke ekonomisini adapte etmeye başlamıştır. Bunun olumlu bir sonucu olarak birliğe üye ülkeler arasındaki ticari ilişkiler daha hızlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Çalışmanın bu kısmında AEB’in gelecekte Kırgızistan ekonomisine getireceği faydalar incelenmiş ve birliğe üyeliğin getirdiği sorunlara bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

3.1. Demografik Soruna Çözüm Önerileri

Kırgızistan’ın AEB’e üyeliği öncesi ülke vatandaşlarının ülkedeki iş imkanlarının yetersizliğinden dolayı her sene dış ülkelere çalışma amacıyla gitmektedirler. Daha iyi gelir elde etmek amacıyla giden bu göçmenlerin gittikleri ülkede yerli vatandaşlar gibi aynı hak sahibi olarak sağlık ve eğitim imkanlarından yararlanmak için çifte vatandaşlık almak zorunda kalmışlardır. Fakat AEB Kırgız vatandaşlarının vatandaşlık almaksızın da işe yerleşme ve eğitim fırsatlarından yararlanabilmelerini sağladığı için böyle bir demografik sorun AEB sayesinde minimize edilmiştir. Yani AEB Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşlarının çalışma amaçlı gittikleri ülkenin vatandaşlığını almaksızın yerli vatandaşlar gibi çalışma imkanları sunmakta ve böylece Kırgızistan vatandaşlarının ülkeyi terk etme gibi sorunlarına çözüm üretebilmektedir. Dolayısıyla ülkenin nüfusunun azalması bir ölçüde engellenmiştir.

Ayrıca Kırgızistan’da Rus-Kırgız Kalkınma Fonu’nun desteğiyle kurulmuş ve faaliyete başlamış çeşitli sektörlerdeki işletmeler büyük sayıda iş imkanı sunmaktadır. Kırgız hükümetinin bu alanda yaptığı çalışmalarının yavaş yürüdüğünü gözlemlemek mümkündür. Bunun en büyük sebebi bürokrasidir. Bürokrasinin yavaş işleyişi demografi sorununu daha da arttırmaktadır. Hem içte hem de dışarıda göçmen durumunda olan Kırgız vatandaşlarının kendi haklarını kullanması ya da aramaları için devlet yeterli hukuki altyapıyı sağlayamamıştır. Bu durumda Kırgızistan öncelikli olarak dış ülkelerde çalışan vatandaşlarına hukuki haklarını öğretmesi ve gerekli altyapıyı sağlaması gerekmektedir. Öyleki bu sorunun çözümünde hükümetin dış temsilciliklerine daha çok görev düşmektedir.

3.2. Stratejik Partnerler Arası İlişkilerin İyileştirilmesi

Kırgızistan’ın AEB’deki başarısı stratejik partner ülkeleri ile olan ilişkilerin iyi olmasına bağlıdır. Öncelikle Kırgız-Kazak gümrük sorunlarına çözüm üretilmesi gerekmektedir. AEB şartları gereği birliğe üye ülkelere birlik içinde herhangi bir engel almaksızın mal-hizmet-sermaye-emeğin serbest dolaşımını sağlanması gerekirken, 2017 Ekim sonu Kazakistan ve Kırgızistan sınırlarında engeller oluşturularak birlik şartlarına aykırı davranıldığı saptanmıştır. Özellikle önceden herhangi bir uyarı verilmeden kontrollerin yapılması Kırgız iş adamlarını olumsuz etkilemiştir. Bu sorunun temel kaynağı tamamen politiktir ve Kazakistan Cumhuriyeti Başkanı Nazarbaev, Kırgızistan Cumhuriyeti’ndeki başkanlık süresinin dolması nedeniyle ülke içindeki seçimlere ve politik olaylara karışmasında yatmaktadır. Bu olaylardan rahatsız olan Atambaev’in açıklamalarından hemen sonra gümrükte ciddi kontroller başlatılmış, sınır sorunları büyümeye başlamıştır.

2007 yılında Kırgızistan’ın AEB’e katılımını kolaylaştırmak maksadıyla Kazakistan tarafından yol, laboratuvar ve teknik düzenlemelerin organize edilmesine ilişkin 100 milyon USD yardım

sağlanacağına dair protokol imzalanmıştır. 2014 yılında bu protokolün faaliyete geçmesi için her iki ülkenin Cumhurbaşkanları tarafınca görüşme yapılarak kararlar alınmıştır. Fakat nedense 2017 yılına kadar bu fon hiçbir şekilde faaliyete geçmemiştir. Özellikle gümrük sınırında gerçekleşen sorundan sonra Kırgızistan Cumhuriyeti böyle bir fondan vazgeçmesini uygun görmüş ve dile getirmiştir.

Kırgız-Kazak, iki ülke arasındaki ilişkilerde sınır konusu çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Kırgızistan için Kazakistan'dan başka Rusya'ya giden alternatif bir yol yoktur. Dolayısıyla bu durum ekonomik entegrasyon sürecinde başarılı bir şekilde ilerlemek için birliğe üye ülkelerin arasındaki ilişkilerin iyi olmasını zorunlu kılar. İlişkinin iyi olmadığı ortam güvenilir bir gelecek vaat edemez. Şu bir gerçektir ki, eğer birlik ülkelerinde hala gümrük sorunu çözülemediyse veya gümrük sorunu sürekli devam ediyorsa bu birliğin kısa süre içinde dağılmasına veya bazı üye olmuş ülkelerin üyelik konusunu tekrar gözden geçirmesine yol açabilecektir.

3.3. KOBİ'lere Devlet Desteği

Bilindiği gibi ülkeler özel sektörlere yatırım indirimi, vergi muafiyeti, gümrük vergisi iadesi, hızlandırılmış amortisman, araştırma-geliştirme teşviki gibi çeşitli teşvikler ve destekler sunmaktadır. Devletin sağladığı destekler, ülkedeki potansiyel işletmelerin gelişmesine ve ekonomiye hızlı bir şekilde katkıda bulunmasına neden olacaktır. Özellikle küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ) ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal açıdan gelişmelerine büyük katkıda bulunmaktadırlar. Gelişmiş ve gelişmekte olan her ülkede, küçük ve orta boy işletmeler iç ve dış çevreden kaynaklanan sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Kırgızistan'da yapılan çalışmalarda bu tür işletmeler genelde hukuki altyapı yetersizliğinden kaynaklanan vergi ve finans sistemindeki eksiklikler, bürokratik baskılar ve buna benzer sorunlardan olumsuz etkilenmektedir (Özkanlı ve Namazalieva, 2006, s. 110). Kırgızistan'ın AEB'e katılımından sonra küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) yok olma tehlikesiyle karşılaşmıştır. Girişimcilerin devletin parasal desteğine ihtiyacı vardır. Bugün küçük ve orta ölçekli işletmeler girişimciliğin en aktif kısmıdır. Bu işletmeler küçüklüğünden ötürü piyasadaki değişikliklere derhal tepki gösterebilmektedir. Bu alanda malların ve hizmetlerin büyük çoğunluğu büyük bir finansal yatırımlar ve kaynaklar olmaksızın yaratılmaktadır. Ülkenin yeniden ihracat politikasından Avrasya entegrasyonuna geçişle birlikte bu alanlarda devamlılığı sürdürmek zor olmuştur. Dolayısıyla devletin küçük ve orta ölçekli işletmelere yasalar ve uygun krediler konusunda yardım etmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

KOBİ'ler Kırgızistan ekonomisinin %34,9 GSYİH'nı oluşturmaktadır ve üretim alanına %20,2 katkı sağlamaktadırlar. Dolayısıyla KOBİ'lerin ülke bütçesine yaptığı katkılar göz önüne alındığında, devlet ağırlığını bu alana vermelidir (www.stat.kg, 2017). Kırgızistan sadece Rus-Kırgız Kalkınma Fonu'nun sağladığı kredi desteğiyle sınırlı kalmamalıdır. Ülke piyasasına açılacak potansiyel işletmelere finansal destek sağlayarak ve önündeki engellerin kaldırılması veya kolaylaştırılması yoluyla destek sağlanabilir. Ayrıca bu tür küçük işletmeler, ülkenin kendisi tarafından korunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkedeki işletme sayısına göre iş potansiyelinin yeterli olup olmadığını görmek mümkündür. Ülke vatandaşları açısından bakılırsa, kendi ülkelerinde iş fırsatları varsa dış ülkelere iş aramak amacıyla gitmeye ihtiyaç duymayacaktır. Bu yüzden devlet kendi ülkesinde faaliyet göstermekte olan ve yeni gelişmekte olan küçük ve orta boy şirketleri her zaman desteklemelidir. Teknoloji, ulaşım, sürekli denetim gibi konularda bazı vergilerden muaf tutarak bu destek sağlanabilmektedir. Özellikle bu tür işletmelerin geliştirilmesi amacıyla yönelik olarak yabancı yatırımların çekilmesine önem verilmelidir. Özetle devlet tüm vatandaşlarına ve ekonomisine büyük gelir sağlayacak bu tür işletmelere sahip çıkmalıdır.

3.4. Doğrudan Yabancı Yatırımların Artması

Kırgızistan ekonomisi daha önce de belirtildiği gibi yeniden ihracata yönelik bir ekonomik politika yürütmekteydi ve ülke gelirinin büyük kısmını bu yöntemle gelir elde etmekteydi. Kırgızistan'ın Birliğe üyeliği sonucunda olumsuz etkilenen Çin ve Türk girişimciler pazardan çekilmeye başlamıştır. Bunun sonucunda yerli ortaklar işsiz kalmıştır. Fakat üyeliğin diğer bir olumlu tarafı birliğe üye olmayan ülkeler için yüksek tarifeler uygulanacağı için yerli üreticilerin mallarını koruyacaktır (Avcu, 2014, s. 285). Yani gümrük vergileri yükseleceğinden dolayı AEB ülkeleri ve üyeliği olmayan ülkelere de doğrudan yabancı yatırımlar gelmeye başlayacaktır.

Örneğin, Çin ve Türkiye'nin Kırgızistan'da üretilen doğrudan diğer birlik ülkelerine ihraç etmesi aynı malları ithal etmekten daha ucuz gelecektir. Ayrıca Kırgızistan'da diğer AEB ülkelerine kıyasla işgücünün daha da ucuz olması nedeniyle birçok yatırımcılar için Kırgızistan piyasasında faaliyet göstermek cazip hale gelecektir. Özellikle yeraltı kaynaklarının işletilmesi, tarım ve hayvancılık alanlarında üretimi geliştirmesi hem yatırımcılara hem de ülke ekonomisine önemli bir gelir sağlayacaktır.

3.5. Tarım Sektöründe Gelişme

Bilindiği gibi temelde Kırgızistan tarıma dayalı bir ülkedir ve ekolojik tarım ürünlerinin geliştirilmesi, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel yönlerinden biri olmasını mümkün kılar. Coğrafi konumu, iklim koşulları ve su kaynaklarının kullanılabilirliği, ekonominin tarım sektörünün komşu cumhuriyetlere kıyasla ve genel olarak Orta Asya bölgesinde daha da geliştirilmesi açısından avantaj sağlamaktadır.

AEB şartlarında Kırgızistan'ın tarım politikası genel olarak tarım sektörünün sürdürülebilir ve rekabetçi gelişim odaklı olması için ve her şeyden önce ülkenin gıda güvenliği, nüfusun yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve daha sonra diğer ülkeler ile yeni bir ekonomik birliktelikte verilen taahhütleri yerine getirmeye yönlendirilmelidir. Kırgızistan bunun için gerekli tüm doğal koşullara, emek kaynaklarına, ekonomik ön koşullara ve geleneksel ürünlerin ve tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi konusunda belli deneyime sahip ülkedir. Bu doğrultuda, Kırgızistan'ın Tarım Bakanlığı'nın rolü, özellikle ülkenin ekonomik kalkınmasının yeni koşullarında her türlü tarımsal ürünün planlanması ve üretilmesinde koordinatör ve aktif katılımcı olarak çalışması gerekmektedir. Aksi halde, Kırgızistan ekonomisi ucuz hammadde tedarik eden ülke haline gelecektir (Elemanova, 2015, s. 124).

Kırgızistan'ın AEB ülkelerinin ekonomik gelişmişliğini yakalayabilmek için, ekonomideki mevcut büyük eşitsizliklerin üstesinden gelmesi gerekmektedir. Birlik ortakları, tarımsal ürünler için büyük bir tüketici pazarına sahiptir. Öte yandan sınırların açılmasına bağlantılı olarak ürünleri ihraç etmek için yeni fırsatlar sunulmaktadır. Ülkenin önemli bir ekonomik eğitim entegrasyonu sadece mal satışı için pazarı önemli ölçüde genişletmekte ve aynı zamanda Kırgızistan'ın yatırım cazibesini geliştirme imkanını da yaratmaktadır. Son yıllarda, yabancı ülkeler giderek ülkenin tarım ürünlerine çevre dostu bir üründür diye daha çok ilgi göstermeye başlamıştır. Bu nedenle, konunun mümkün olan tek çözümü, fırsattan yararlanabileceğini taahhüt eden Kırgızistan'da ihracata yönelik üretimin artırılması olabilir.

Ülkenin bir diğer sorunu ise, üye devletler tarafından üretilen ucuz gıda ürünlerinin Kırgızistan'a gelmeye başlamasıdır. Bu malların ithalatını yasaklamak mümkün değildir fakat rekabet edebilir bir ürün üretmek için ise tarımsal ürünlerin işlenmesindeki üretim teknolojinin organizasyonundan başlayarak, Kırgızistan'ın bir dizi problemi çözmesi gerekmektedir. Ayrıca Kırgızistan'ın stratejik açıdan önemli bir kolu, ekonominin tarım sektörünün gelişimini etkileyen işleme endüstrisidir. Tarımsal-sanayi kompleksinin daha da geliştirilmesi, tarımsal hammaddelerin derin işleme yoluyla rekabetçi ürünlerin üretimine bağlıdır. Günümüzde işleme endüstrisi tam kapasite ile çalışmamakta ve bunun sonucu olarak ülkedeki çiftlikler tarafından üretilen tarım ürünlerinin yalnızca küçük bir kısmı işlenmektedir. Yetiştirilen ürünlerin çoğunun hammadde olarak ihraç edildiğini göz önünde bulundurarak, bitmiş ürünlerin ihracatı için ülkenin hammadde ihracatından azaltılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, gelecekte Tarım Bakanlığı bünyesinde bir yapının oluşturulması düşünülebilir.

SONUÇ

Kırgızistan Cumhuriyeti'nin AEB üyeliği ekonomik entegrasyon süreçleri için önemli bir adım olmuştur. AEB- mal, hizmet, sermaye ve emek hareket özgürlüğünün sağlandığı uluslararası bölgesel ekonomik entegrasyon örgütüdür. Bugün beş ülkeden (Rusya, Kazakistan, Ermenistan, Beyaz Rusya ve Kırgızistan) oluşan AEB üyesi ülkelere Kırgızistan'ın yaptığı ihracat çeşitliliği, altın ihraç edilen ülkelere çok daha çeşitlidir bu nedenle nüfusun istihdam ve gelir yaratımına büyük katkıda bulunmaktadır. Bir başka deyişle, Rusya ve Kazakistan gibi AEB üyelerinden bahsederseniz, bu ülkelerin ekonomisi ihracata yöneliktir, Kırgızistan ekonomisi ise ithalata

yöneliktir. Dolayısıyla bir açıdan AEB üyesi ülkeler için Kırgızistan satış için önemli bir Pazar konumundadır.

AEB’de Kırgızistan ekonomisinin olumsuz etkilendiği fakat yeni fırsatların sunulduğu pazarda neler kazandığını şu şekilde özetlemek mümkündür:

“Dordoy” toptan ve perakende pazarındaki ticaretin durması, Çin ile ticareti sayesinde ülkeye gelen gelirlerden mahrum kalmıştır, fakat Avrasya bölgesindeki 180 milyonluk pazara ulaşmıştır;

Kırgızistan’daki iş potansiyelinin olmayışından dolayı dış ülkelere çalışmaya giden Kırgız vatandaşı çalışanların, birlik ülkelerinde çalışma ve yaşam koşulları iyileştirilmiştir. Yani üye ülkelerde çalışan göçmen Kırgız işçilerin hukuksal durumu iyileşmiş ve buna bağlı olarak yasal çalışmalar kolaylaştırılmıştır;

Potansiyel işçilerin işsizlik sorunundan dolayı dış ülkelere giderek çifte vatandaşlığı almalarını önemek maksadıyla ülke içinde firmaların kurulması sonucu iş imkanları sağlanmış, bu bağlamda demografik sorunlara çözüm üretilmiştir.

Birlikten olumsuz etkilenen küçük ve orta boy işletmelerinin (KOBİ) tekrar canlanabilmesi için devlet tarafından destek sağlanması gereklidir ve daha çok yatırım kaynakları aranmalıdır. Yani piyasaya açılmak isteyen yeni işletmeler devletçe desteklenmelidir;

Birliğe üyeliği olmayan ülkeler için gümrük vergileri yüksek olacaktır, bu nedenle Kırgızistan’da doğrudan yabancı yatırımlar artacaktır, özellikle Çin ve Türkiye iş adamları için Kırgızistan’da doğrudan üretim yapmak ithal etmekten daha ucuza gelecektir.

Sonuç olarak, gelecekte Kırgızistan’ın ekonomik göstergeleri konusunda Rusya ve Kazakistan’ı yakalaması zor olacak, fakat onları takip ederek sonuçta bir ilerleme kaydedecektir. Günümüz dünyasında, tüm ülkeler ekonominin gelişimi için bölgesel entegrasyon arayışındalar. Bu entegrasyon süreçlerine katılan her bir ülke için en önemlisi devletin çıkarlarına odaklanmaktır. AEB’in başarılı şekilde gelişmesi için öncelikle her üye ülkenin birliğin belirlediği şartlar ve yasalara eksiksiz uymaları gerekmektedir. Gümrük ve sağlık kontrollerine dikkat ederek iş yürütülürse gümrük sınırlarında herhangi bir sorun olmayacaktır. Bir diğer nokta ise birlik ülkeleri ile üçüncü ülkeler arasındaki ekonomik ilişkinin iyi olmasını sağlamaktır. Aynı zamanda bu birlik ekonomik amaçları gerçekleştirmek için kurulduysa da siyasi ve politik sorunları en az seviyeye indirerek faaliyet göstermesi de beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Anisimova, Yu. V. (2014). “Vstuplenie Kyrgyzskoy Respubliki v Tamojennyi Soyuz Kak Odin iz Faktorov Evraziyskoy Integratsii”. *Upravlencheskoe Konsultirovanie*, (9(69)).

Avcu, S.A. (2014), “Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan: Avantajları ve Dezavantajları”, *Avrasya Etüdleri*, TİKA, 45: 270-297.

Elemanova, A. (2015). “Agrarnyi Sektor Kyrgyzstana v Usloviyah Vstupleniya v Evraziyskiy Ekonomicheskii Soyuz”. *Izvestiya Vuzov Kyrgyzstana*, ISSN: 1694-7681. Bışkek.

Özkanlı, Ö. ve Namazalieva, K. (2006). “Kırgızistan’da Faaliyet Gösteren Bazı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Yönetim Sorunları Üzerine Bir Araştırma”. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (36: 97-125).

Perskaya, V. (2016). “Mesto i Rol Kyrgyzstana v Razvitii Evraziyskogo Ekonomicheskogo Soyuzu”. *Mirovaya Ekonomika, Vestnik Finansovogo Universiteta*, UDK, 339: 9.

Suyunbaev, M. (2005). “Geopoliticheskiye Osobennosti Kyrgyzstana”. *Tsentralnaya Azia i Kavkaz*, N1(37): 137.

İnternet Kaynakları:

Avrasya Ekonomik Komisyonu Raporu, (2015)

http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/EEC_ar2015_preview.pdf (Erişim Tarihi: 06.06.2017).

Avrasya Ekonomik Komisyonu Raporu, (2017)

<http://www.eurasiancommission.org/ru/Documents/EAЭС.%20Новая%20реальность%20-%20новые%20возможности.pdf> (Erişim Tarihi: 13.06.2017).

Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Ulusal İstatistik Komitesi,

<http://www.stat.kg/ru/statistics/investicii/> (Erişim Tarihi: 24.10.2017).

Kırgızistan İstatistik Kurumu (KİK) 2017 Raporu,

<http://stat.kg/media/expressinfo/f36855e0-0ad6-4cc7-9174-ea364db67586.pdf> (Erişim Tarihi: 01.03.2017). www.stat.kg.

Kırgızistan Milli Bankası Raporları (2012),

<http://www.nbkr.kg/index1.jsp?item=1785&lang=KGZ> (Erişim Tarihi: 01.04.2017).

Kırgızistan İstatistik Kurumu, Внешняя Торговля Кыргызской Республики (Rapor), Bişkek, 2014.

<http://stat.kg/media/publicationarchive/729f620c-7101-4a04-b00d-004ddad9ce0f.pdf> (Erişim Tarihi: 14.02.2017).

Kırgızskaya Respublika v Evraziyskom Ekonomičeskom Soyuz

(www.mineconom.kg, erişim: 05.09.2017).

www.kabar.kg <http://old.kabar.kg/tur/society/full/12445> (Erişim Tarihi: 05.09.2017).

Rossiysko-Kyrgyzskiy Fond Razvitia, (2017). “Tekstil Trans”, RKDF.

http://www.rkdf.org/ru/proekty/12_osoo_tekstil_trans (Erişim Tarihi: 26.11.2017).

Research Article

Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üyeliği

Membership in The Eurasian Economic Union Of Kyrgyzstan

<p>Oğuz YILDIRIM Doç. Dr. Alanya Alaaddin Keykubad Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, oguz.yildirim@alanya.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-6021-8317</p>	<p>Malika STAMALİEVA Alanya Alaaddin Keykubad Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ABD mezunu, mollistam@gmail.com, https://orcid.org/0000-0001-5273-5082</p>
---	--

EXTENSIVE SUMMARY

Global and regional economic associations are a socio-political state of the modern world. On the one hand, the world becomes a global economy, while regional economic integrations are emerging. Although these integration processes are being established for commercial and economic purposes, it is possible to say that there is an effective political motive behind it. In short, the economy is the indivisible part of politics. However, it has been asked to be taken to the forefront of the commercial and economic side of the subject being examined. It can only be possible to get rid of the definition of political space. Therefore, the article is based on commercial and economic data, and the commercial and economic dimension of Kyrgyzstan's Eurasian Economic Union (AEB) membership is investigated.

As a result of the disintegration of the Union of Soviet Socialist Republics, the countries that gained independence came together again in this region and applied to various regional integrations. Similar to the European Union, the Eurasian Economic Union (AEB) project, which focuses more on economic issues than for political purposes, was first introduced by Nursultan Nazarbaev, President of the Republic of Kazakhstan in 1994. The idea of this economic union was not implemented in accordance with the terms of that period, but it could be operational in 2014.

It is an economic unity on the name of the Eurasian Economic Union and the primary objective of the Union is to increase the economic prosperity of union member States. In this context, Kyrgyzstan has been negatively influenced in economic terms (about two years) since its accession to this one. There are several reasons for this, such as the economic inequality between Member States and the lack of readiness of Kyrgyzstan's infrastructure. However, the modernization of the Kyrgyz economy, especially the facilitation of the working conditions of the Kyrgyz citizens working as migrant workers in Russia, the Kyrgyz businessmen operating in the Union countries, from the lowered tax system The importance of this Union is greater for the economy of Kyrgyzstan for important reasons such as the benefit and facilitation of customs control.

It is not possible to say that Kyrgyzstan's accession process to AEB is easy and fast. The beginning of the accession process dates back to the time when the Customs Union (GB) was first established. In October 2011, accession negotiations to the Customs union of Kyrgyzstan were initiated with the approval of the Supreme Council of the Customs Union. On October 10, 2014, the AEB Supreme Council meeting took place in Minsk, Belarus, and the Presidents of Kyrgyzstan, Belarus, Kazakhstan and Russia (roadmap) aimed to participate in the common economic area of Kyrgyzstan. The decision to start the studies has been approved. In this context,

Kyrgyzstan's intention of full membership to AEB was examined and the Russian-Kyrgyz Incentive fund agreement was signed on 24 October 2014. Subsequently, the contract was signed by the parties on 23 December 2014, when the Eurasian Economic Supreme Council meeting in Moscow participated in the AEB agreement of Kyrgyzstan.

One of the conditions that requires Kyrgyzstan's membership in AEB is the cooperation between Kazakhstan and Russia countries, the indispensable traditional commercial and strategic partners throughout history. These two countries are important countries that constitute the majority of the export and import items of the Kyrgyz economy. If Kyrgyzstan had not been a member of the AEB, he would have missed many opportunities. In particular, Kyrgyzstan would have to act alone among the countries that are members of the AEB, i.e. Kyrgyzstan, which is mostly trading on the highway, would have imposed a restriction on some of its products. In addition, the Kyrgyz citizens working in Russia, Kazakhstan, Belarus and trade, would be lacking in economic opportunities in these countries.

Countries that are members of an economic unity that act at the international level are looking for opportunities that will benefit their own economies primarily. Therefore, they determine the expectations and objectives for the development of the economy. When Member States are satisfied with their membership, their expectations will be appreciated. Like other countries, Kyrgyzstan expects that AEB will contribute greatly to the development of its own economy and to increase the welfare of its citizens. However, these objectives are planned to occur in the long term. Because it will not be realistic to expect positive results immediately after membership. Nowadays, AEB countries are generally left behind from European countries in their production issues. Therefore, one of the most important aims is to return from the raw material country to the economy of the country.

Kyrgyzstan's membership to the AEB creates new opportunities for the country. In addition to the new facilities provided, it also brings some difficulties. The cooperation between the representatives of the AEK and the Federal Assembly of the Russian Federation in Moscow and the Kyrgyz Republic was discussed at the Intergovernmental Council meeting, and participants, the Eurasian integration of Kyrgyzstan Positive impact on their economy.

One of the most important positive aspects of Kyrgyzstan's membership in AEB is the establishment of the Russian-Kyrgyz Development fund with a capital of \$1 billion. The Russian-Kyrgyz Development Fund was founded on November 24, 2014 on the ' ' Kyrgyz Development Fund ' ' and was established with the Agreement between the Kyrgyz Republic and the Russian Federation. The most important tool for the integration of the Kyrgyz Republic into AEB is the Russian-Kyrgyz Development fund. The aim of this fund is to improve economic co-operation between Kyrgyzstan and Russia, to ensure the modernization and development of the Kyrgyz economy, and to actively support the participation of the parties to the Eurasian economic integration. The socio-economic situation in the country depends on the efficient use of labour, depending on the ability and speed of redirecting the economy to produce competitive products. In this context, the development of economic sectors should be given to provide maximum employment in the short term and to ensure the competitiveness of the economy in the long run in the world economy. These measures are not possible without the financial support provided by the development partners, such as the government and the Russian-Kyrgyz Development fund.

Kyrgyzstan's membership in AEB has also positively influenced ordinary citizens and migrant workers. With simplified employment application, settling in Member States is even easier. In addition, the Union guarantees that the social rights of citizens are protected in legal terms. The citizens of Kyrgyzstan working in Russia were paying 30% income tax before accession, and after the membership the local employees started to pay 13% income tax. Employees have the right to social health insurance in all countries that are members of the community, and the employees ' children are entitled to benefit from the education provided by the state. The AEB agreement provides the mutual recognition of the diplomas that they have received in their own countries in the Union countries. This makes it even easier to search and settle for work and increase the mobility of the Labour source.

The trade volume between Kyrgyzstan's AEB member States will grow due to the abolition of customs duties in imports and exports after Kyrgyzstan's membership in AEB. However, the foreign trade volume of Kyrgyzstan, which is not a member of the AEB, will naturally have a reduction. In this context, it is expected that Kyrgyzstan has been a serious decline in foreign trade volume with its trading partner, China, for many years.

After Kyrgyzstan's accession to AEB, all tariffs between non-member States, including China, have increased. Given that customs duties with China are almost none, it has been seen that tax on many commodities has increased dramatically. More than 100 thousand "Dordoy" markets have negatively impacted workers during the transition to membership. At the same time, other people who work in the Chinese import-dependent sectors have lost their jobs. In summary, the first period after the AEB membership of Kyrgyzstan has created its own market for domestic entrepreneurs operating in less competition due to the decrease in the number of products coming from China before accession, Russia, Kazakhstan, Belarus Their ability to compete against products from their countries. Kyrgyzstan's first year of membership has not demonstrated sufficient resistance against the quality of products in Russia and Kazakhstan, which has introduced itself in the world market, which has led to the closure of many companies after membership and some wholesale and retail firms are bankrupt Has.

In the early stages of Kyrgyzstan's accession to AEB, domestic consumers were also negatively affected. Because of the implementation of new customs duties, an increase in the prices of cheap consumption from the outside, especially from China has occurred. In addition, the economic impact of this situation has been more severe as the public's purchasing power has decreased as a result of increased unemployment. Consequently, the level of poverty in society has increased. This situation has adversely affected the people and retirees, especially the narrow income.

Kyrgyzstan has faced various economic problems from the past to date. As in the economy of each country, foreign trade balance in Kyrgyzstan, increasing export figures, reducing import figures, finding solutions to unemployment problems, creating business activities and raising the living standards of citizens of the country, etc. It is incorporated into a variety of international integrations aimed at improving their objectives. It is not possible to act alone in the global world. Nowadays, the world is seen as a whole, and countries are involved in regional integration processes to survive in this world. Kyrgyzstan should not miss the new opportunities offered to the country to fulfill all of the above-mentioned economic objectives. Therefore, in the coming years, AEB is seen as a great opportunity for the Kyrgyz economy.

As a result, it will be difficult to catch Russia and Kazakhstan on the economic indicators of Kyrgyzstan in the future, but it is going to eventually make progress by following them. In today's world, all countries are seeking regional integration for the development of the economy. For each country participating in these integration processes, the most important is to focus on the interests of the State. For the successful development of AEB, each member country must first comply with the conditions and laws set by the Union. If the job is carried out by paying attention to customs and health checks, there will be no problem with customs boundaries. Another point is to make sure that the economic relationship between the Union countries and the third countries is good. At the same time, this Union is set up to achieve economic objectives, but it is expected to operate by minimizing political and political problems.